

12. Про Методику нормативної грошової оцінки земель несільськогосподарського призначення (крім земель населених пунктів). Постанова Кабінету Міністрів України від 30 травня 1997 р. № 525. <http://www.rada.gov.ua/>.

13. Раймерс Н.Ф. Природопользование: Словарь-справочник. – М.: Мысль, 1990. – 640 с.

14. Синякевич І.М. Економіка лісокористування: Навчальний підручник. – Львів: ІЗМН, 2000. – 402 с.

15. Туниця Ю.Ю. Лісознавчі витoki еколого-економічного вчення: індуктивний підхід// Зб. праць Лісівничої академії України. – 2002, вип. 1. – С. 11-21.

16. Тупиця Ю.Ю. Эколого-экономическая эффективность природопользования. – М.: Наука, 1980. – 168 с.

17. Туркевич И.В. Кадастровая оценка лесов. – М.: Лесн. пром-сть, 1977. – 168 с.

18. Шмидхейни С. и др. Смена курса: Пер. с англ. – М.: Геликон, 1994-384 с.

19. Економіка окружающей среды и природных ресурсов. Вводный курс: Учебное пособие/ Под ред. А.А. Голуба, Г.В. Сафонова. – М.: ГУ ВШЭ, 2003. – 268 с.

20. Global Forest Resources Assessment 2000. Main report. – Rome: FAO, 2001. – 482 pp.

УДК 630*673.1

Доц. С.С. Дикий, канд. екон. наук – УкрДЛТУ

ОСОБЛИВОСТІ ПОРІВНЯЛЬНОГО АНАЛІЗУ ВТРАТ ДЕРЕВИНИ ТА ВИКОРИСТАННЯ ВІДХОДІВ У ДЕРЕВООБРОБНІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ

Глибоке дослідження втрат сировини і матеріалів та використання відходів у деревообробній промисловості потребує покращення інформаційного забезпечення економічного аналізу.

Сформовано ряд пропозицій щодо вдосконалення інформаційної бази економічного аналізу втрат та відходів деревини. Особлива увага при цьому звернена на коло питань, вирішення яких сприятиме покращенню обліку та звітності з метою підвищення рівня аналітичності інформації про наявність, використання та втрати вторинних матеріальних ресурсів, які утворюються в процесі виробництва.

Doc. S.S. Dykyj – USUFWT

Features of comparative analysis of losses of wood and utilization of wastes in woodworking industry

The deep research of losses of raw material and materials and use of waste in the woodworking industry requires the improvement of information providing of economic analysis.

In the article the row of suggestions in relation to the improvement of information base of economic analysis of losses and wood waste is formed. The special attention thus turns on the circle of questions which behave toward the improvement of consideration and accounting with the purpose of the promotion of level of analytic geometry of present information about the presence, use and losses of the second material resources which are formed in the process of production.

Широке використання порівнянь в економічних дослідженнях призвело до появи порівняльного економічного аналізу, що має велике значення для розвитку економічної науки і господарської практики.

Порівняльний аналіз подає великі можливості для вивчення різних аспектів господарської діяльності підприємств та об'єднань в їх постійному вдосконаленні та залежно від конкретних умов та факторів. При аналізі втрат деревинної сировини і матеріалів та використання відходів деревини порів-

няння поки що не знаходять достатнього застосування, оскільки до цього часу дослідженню проблеми зниження втрат деревини не надавалось достатньої уваги. Проте необхідність вивчення особливостей порівняльного аналізу втрат сировини і матеріалів та використання відходів у деревообробній промисловості, розроблення системи аналітичних показників із різними рівнями управління галуззю стає все більш очевидною.

Порівняльний економічний аналіз можна, на нашу думку, визначити як дослідження господарської діяльності шляхом порівняння відповідних показників однорідних об'єднань (підприємств чи їх підрозділів), яке проводиться з метою об'єктивної оцінки результатів їх роботи, з'ясування причин відмінності у використанні ресурсів з метою усунення виявлених недоліків та поширення неродового досвіду.

На сьогодні в деяких галузях промисловості та будівництві нагромаджений певний досвід порівняльного економічного аналізу, однак в лісовій та деревообробній промисловості немає праць, спеціально присвячених аналізу втрат деревини та використання відходів.

Вивчення економічної літератури показує, що в більшості випадків проведення порівняльного аналізу вважається можливим тільки на підприємствах чи об'єднаннях, які виготовляють однорідну продукцію, які мають однакове обладнання та подібну технологію виробництва. Необхідно відзначити, що за цих умов границі порівняності є настільки вузькими, що порівняння господарської діяльності багатьох підприємств та об'єднань практично неможливе. У цьому власне полягає одна з причин повільного поширення прийомів порівняльного аналізу у ряді галузей народного господарства, в т.ч. і в деревообробній промисловості. Однак значне зростання необхідності міжгосподарського порівняльного аналізу, розширення кола його завдань та постійне їх ускладнення диктує необхідність подальшого збільшення числа баз порівняння і широкого застосування порівнянь в економічній роботі на підприємствах та об'єднаннях галузі.

На сучасному етапі розвитку економіки роль міжгосподарського порівняльного аналізу для виявлення резервів раціонального комплексного використання деревної сировини та об'єктивної оцінки досягнутих результатів значно зростає.

Господарська діяльність підприємства та об'єднань галузі безперервно вдосконалюється в напрямку підвищення її ефективності. Зміни, які відбуваються в самій господарській діяльності, потребують вдосконалення організації та методів аналітичної роботи. У наш час вивчення практики деревообробного виробництва має спиратися на техніко-економічний аналіз, який базується не тільки на планових та звітних даних, але й на інформації про технічну базу, технологію і організацію виробництва. Це істотно розширює інформаційну базу економічного аналізу та поглиблює його зміст.

У сучасних умовах глибокий та систематичний аналіз досягнутого рівня комплексного використання деревини доцільний як з точки зору виконання планових завдань, так і з позиції найвищих досягнень підприємств та об'єднань галузі, а також порівняно з оптимальними можливостями дерево-

обробного виробництва. Порівняння з результатами таких підприємств та об'єднань, з передовими досвідом вітчизняної та зарубіжної практики значно розширює знання про потенційні та дійсні важливості виробництва, дає змогу визначити порівняльний рівень ефективності використання деревинної сировини, матеріалів та вторинних матеріальних ресурсів на однорідних підприємствах деревообробної промисловості чи в окремих виробництвах, які виготовляють однакову продукцію.

Аналіз комплексного використання деревинної сировини передбачає системний підхід. Це означає, що при вивченні окремих виробничих підрозділів їх необхідно розглядати як частину всього підприємства.

Оскільки внутрішній аналіз не надає змоги оцінити досягнутий рівень ефективності господарської діяльності з галузевих і народногосподарських позицій, необхідний зовнішній порівняльний аналіз, за якого зіставляються показники роботи декількох підприємств чи об'єднань. Проведення таких порівнянь сприяє визначенню внутрішньогалузевих відмінностей в ефективності використання деревини. Внаслідок цього створюються не тільки сприятливі умови для виявлення причин відмінностей у використанні ресурсів окремими підприємствами, об'єднаннями, але і значно розширюються можливості для більш повного виявлення резервів комплексного використання деревинної сировини. Подальше розроблення і реалізація організаційно-технічних заходів на основі проведеного аналізу дають змогу підтягнути відстаючі підприємства до середнього рівня, а добре працюючі – до рівня передових підприємств галузі.

Таким чином, міжгосподарський порівняльний аналіз дає змогу не тільки підвищити об'єктивність оцінки, але і виявити оптимальні галузеві та міжгалузеві рішення, і на цій основі успішно впровадити досягнення передових підприємств та об'єднань країни. Великі перспективи відкриває також застосування міжнародних порівнянь.

В економічному дослідженні втрат деревини та використання відходів порівняльний аналіз незамінний при виявленні тенденцій розвитку деревообробної промисловості. Порівняння показників, які характеризують певні якості досліджуваних об'єктів у динаміці дає змогу розкривати закономірні явища в господарській діяльності підприємств, об'єднань, галузі, визначити напрямки і темпи руху, екстраполювати можливі зміни в майбутньому.

Розширення масштабів застосування порівнянь при вивченні комплексного використання деревинної сировини обумовлено необхідністю усунення ряду невиправданих відмінностей економічних показників однорідних підприємств, важливість диференційованого підходу до керівництва підприємствами, які мають різні рівні ефективності.

Орієнтація тільки на досягнуті результати не забезпечує розроблення достатньо напружених планових завдань. Порівняльний аналіз, розширюючи сукупність об'єктів, які вивчаються, і діапазон значень досліджуваних показників, сприяє підвищенню оптимальності плану. Власне він дає змогу не тільки зіставляти ступінь виконання плану, але і порівнювати напруженість планових завдань, досягаючи підвищення рівня наукової обґрунтованості

планових показників, виявлення іммобілізації внутрішньогосподарських резервів раціонального комплексного використання деревинної сировини.

Сфера впливу економічного аналізу при виявленні ефективності використання деревинної сировини, матеріалів та вторинних матеріальних ресурсів постійно розширюється, що сприяє проведенню різних видів аналітичної роботи службами деревообробних підприємств та об'єднань. В умовах об'єднань створюються організаційні передумови і виникає практична необхідність подальшого розширення і вдосконалення порівняльних аналітичних досліджень. На цьому рівні управління аналіз повинен забезпечити наукову базу прийняття рішень та їх регулювання. У зв'язку з цим він стає ефективним засобом вдосконалення планування та управління підвідомчими підприємствами.

Узагальнення досягнень окремих об'єднань, підприємств та їх підвідомчих підрозділів можливо тільки на основі вивчення як позитивних, так і негативних сторін їх діяльності з метою впровадження передового досвіду в багатьох господарствах. При поширенні передового досвіду роботи одного деревообробного підприємства чи об'єднання інших підприємств та об'єднання даної галузі, а також при виявленні відстаючих підприємств та підтягування їх до рівня передових виникає необхідність зіставлення результатів діяльності підприємств (об'єднань), які мають неоднакові умови та особливості технології виробництва.

Для того, щоб встановити схожість чи виявити відмінності в господарській діяльності підприємств і об'єднань деревообробної промисловості, необхідно порівняти їх аналогічні показники. При розробці системи показників аналізу втрат деревинної сировини і матеріалів і ступеня утилізації вторинних матеріальних ресурсів необхідно, на нашу думку, врахувати те, що для порівняльного аналізу характерне застосування відносних показників, які дають більш точну уяву про особливості та тенденції явищ, ніж абсолютні; у систему можуть входити як натуральні, так і вартісні показники і з підвищенням рівня управління більше уваги необхідно приділити вартісним показникам.

При аналізі сировини і матеріалів та використання відходів доцільно застосовувати такі показники:

1. Частка виходу.
2. Коефіцієнт комплексного використання сировини.
3. Питома вага сировини.
4. Структура використання сировини.
5. Структура використання відходів виробництва в проценті д ресурсів.
6. Коефіцієнт корисного використання вартості сировини та матеріалів.
7. Рівень втрат внаслідок відходів.
8. Коефіцієнт використання відходів за вартістю.

Така система показників, на нашу думку, дає змогу аналізувати корисне використання та втрати деревини, а також ступінь та напрямки утилізації деревинних відходів. Вона містить як натуральні показники – з першого по п'ятий, так і вартісні – з шостого по восьмий. Широке коло показників, як вивчаються, дає можливість робити порівняльний аналіз раціональності ком-

плексності використання ресурсів деревинної сировини на різних рівнях господарського управління.

Важливою умовою проведення міжгосподарського порівняльного аналізу є забезпечення зіставлення економічних показників. Порівняння цих показників необхідно проводити з врахуванням конкретних умов, за яких здійснюється господарська діяльність аналізуючих підприємств та об'єднань. Оскільки організаційно-економічні та інші особливості господарської діяльності багатогранні, навіть на однорідних підприємствах галузі, які випускають однотипну продукцію, мають відмінності, які для аналізу можуть дати незіставлювані дані. Рівень досягнутих показників використання деревинної сировини може визначатися як внутрішньовиробничими факторами, наприклад, розвитком утилізації відходів виробництва, так і народногосподарськими.

У деревообробній промисловості природні умови не мають надто великого впливу на показники господарської діяльності підприємств і об'єднань, як в лісозаготівельній, однак вона також безпосередньо пов'язана з використанням лісосировинних ресурсів. На багатьох деревообробних підприємствах наявні лісопильні цехи виробництва, які виконують функції лісозаготівельних цехів. У цих умовах технологічний процес виготовлення продукції починається не з розкрою пиломатеріалів, а з розпилення пиловочної сировини, причому нерідко лісопилення та розкрій пиломатеріалів поєднуються в одному технологічному потоці, при якому пиломатеріали розкрояються в міру їх виходу з лісопильних рам.

Природні ресурси у вигляді перероблюваної деревинної сировини відрізняються за природним та помірно-якісним складом. До того ж деревообробна промисловість являє собою матеріаломістку галузь. Наприклад, частка матеріальних затрат у собівартості пиломатеріалів становить більше 70 %, у собівартості продукції деревообробки – 55-70 %. Це і визначає значну величину відмінностей у втратах деревинної сировини і матеріалів при переробці.

До важливих організаційно-економічних та технічних особливостей підприємств та об'єднань деревообробної промисловості необхідно віднести комбінування виробництв, які переробляють деревину, пиломатеріали та відходи деревини. На комбінатах створюються сприятливі умови для зменшення втрат деревинної сировини і матеріалів, концентрації та утилізації виробничих відходів за різними напрямками. Широкий діапазон переробки деревини сприяє підвищенню комплексного використання деревинної сировини і позитивно впливає на техніко-економічні показники підприємств та об'єднань галузі. Так, фанерні та деревообробні комбінати, які мають в своєму складі виробництва ДСП та ДВП, відрізняються більш високим рівнем як комплексного використання деревини, так і інших показників господарської діяльності.

З метою забезпечення зіставлення даних необхідно не тільки дотримувати якісну однорідність показників, які порівнюються, добиватися елімінації об'ємного та вартісного факторів, але і враховувати особливості природно-географічних та інших умов, за яких здійснюється господарська діяльність об'єктів порівняння.

Для деревообробної промисловості характерне виготовлення з однієї партії сировини різноманітних видів продукції. Крім цього, в переробку включається деревина різних порід, сортів та розмірів. При цьому утворюється велика кількість різноманітних відходів виробництва. Наприклад, у лісопильному виробництві відходи становить 27-35 %, в т.ч. кускові – 15-23 %. При комплексному використанні деревинної сировини всі вторинні матеріальні ресурси мають застосовуватися для отримання корисної продукції.

Величина втрат деревини і ступінь утилізації відходів виробництва значною мірою залежать від специфіки підприємств та їх оснащеності технологічним обладнанням, необхідним для переробки утворюваних відходів. Водночас на підприємствах та в об'єднаннях деревообробної промисловості наявні резерви підвищення ефективності використання деревинної сировини і матеріалів за рахунок більш повного використання цінних відходів інших виробництв. Так, питома вага обсягу використання у виробництві ДСП відходів у балансі сировини по окремих фанерних комбінатах змінювалась від 30 до 80 %. Такі значні інтервали внутрішньогалузових коливань свідчать про потенціальні можливості для зниження втрат деревини та покращення використання відходів виробництва на технологічні потреби на підприємствах та об'єднаннях галузі.

Доцільність проведення порівняльного аналізу втрат сировини, матеріалів та використання вторинних матеріальних ресурсів у деревообробній промисловості зумовлюються як безліччю утворюваних відходів та великими відмінностями у рівні їх утилізації, так і цінністю вихідних та вторинних ресурсів сировини, які містять ряд корисних компонентів, які втрачаються в результаті недовикористання деревини. Тому необхідно систематично вивчати утворення та використання відходів деревини за допомогою балансового методу, застосування якого не тільки дає змогу комплексно підійти до аналізу ресурсів сировини, але і розширити можливості проведення порівняльного аналізу втрат деревини на різних рівнях управління деревообробною промисловістю.

Аналіз даних балансу утворення та використання відходів деревини на підприємствах та об'єднаннях сприяє виявленню резервів зменшення втрат від не використовуваних відходів, покращення структури використання вторинних матеріальних ресурсів за різними напрямками. На вищому рівні управління галуззю балансовий метод дає змогу аналізувати тенденції комплексного використання деревинної сировини в підгалузях деревообробної промисловості та використати результати аналізу для розроблення рекомендацій для подальшого розвитку галузі.

Народногосподарське значення аналізу втрат деревинної сировини і матеріалів та використання відходів не обмежується тільки підвищенням ефективності використання матеріальних ресурсів, одним з найбільш важливих видів яких є деревина. У цей час на багатьох підприємствах деревообробної промисловості цінні деревинні відходи використовуються як внутрішнє джерело палива. У зв'язку з цим, більш повне та раціональне використання лісових ресурсів має сприяти також економії паливно-енергетичних ресурсів.

Багатогранність та складність питань оцінки рівня раціонального комплексного використання відходів на різних рівнях управління. Крім цього, успішне вирішення питань виявлення, збору, зберігання, обліку і використання відходів деревини залежать від координованої участі в цій роботі технічних та економічних служб підприємств та об'єднань, інженерно-технічних працівників усіх виробничих підрозділів.

Розроблення цільової комплексної програми галузі з економії сировини, матеріалів, палива, збільшення виробництва деревинних плит і товарів народного споживання з відходів деревини не можливе без глибокого техніко-економічного аналізу. У свою чергу, більш повне виявлення наявних резервів на основі вдосконалення аналітичної роботи вимагає створення галузевої програми аналізу, яка містила б перелік питань, які вивчаються, і докладні рекомендації щодо порядку збору, обробки та уніфікованого оформлення результатів проведеного аналізу.

УДК 630.6

Аспір. С.О. Круть¹ – Національний аграрний університет

ВПЛИВ ВИКОНАННЯ ВИМОГ ЛІСОВОЇ СЕРТИФІКАЦІЇ НА ЕКОНОМІЧНУ ЕФЕКТИВНІСТЬ ЛІСОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Проаналізовані переваги і недоліки природного лісовідновлення. Обчислені показники економічної ефективності лісогосподарського виробництва при різних способах відновлення лісів.

Ключові слова: Лісовідновлення, запас насаджень, витрати, лісопродукція, виручка.

Doctorate S.O. Krut¹ – National Agricultural University

The influence of forest certification on the economic effectiveness of forestry production

Advantages and defects of natural reforestation have been analyzed. The indexes of forestry production economic effectiveness for different reforestation methods have been estimated.

Процес проведення лісової сертифікації (сертифікації лісоуправління) в Україні ініціювали іноземні компанії, які зорієнтували свої маркетингові стратегії на ринки сертифікованої продукції в Європі [3]. Причинами ж, що спонукали українські підприємства розпочати лісову сертифікацію, були не стільки турбота про збереження довкілля і прагнення сталого розвитку, скільки економічна вигода, а також виконання зобов'язань перед іноземними партнерами.

Водночас, проведення сертифікації передбачало виконання ряду вимог, пов'язаних з веденням лісового господарства. Серед них – необхідність переходу на екологічно ощадливе ведення лісового господарства, що проявляється у вимозі щодо збереження біорізноманіття, збереження рідкісних та

¹ Наук. керівник: проф. О.Д. Гудзинський, д-р екон. наук – НАУ, м. Київ

(Scientific advisor: prof. O.D. Gudzynskiy, doctor of economic sciences – National agricultural university, Kyiv)